

РАЗВИТИЕ, БЛАГОСЪСТОЯНИЕ, ИНТЕГРАЦИЯ

На 15 и 16 ноември 2018 г. в Университета за национално и световно стопанство се проведе Международна научна конференция на тема „*Икономически предизвикателства: развитие, благосъстояние, интеграция*“. Конференцията беше организирана съвместно от катедра „Икономикс“ на УНСС и Стопанския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и е част от тържественото честване на забележителен юбилей – *70 години от създаването на катедра „Икономикс“* („Политическа икономия“) в УНСС. Тази конференция продължи традицията, като вече за четвърти пореден път преподавателите от двата университета открояват актуалните икономически предизвикателства и съсредоточават вниманието на научната общност върху най-важните им конкретни проявления и аспекти.

Научното събитие откриха *проф. д. ик. н. Стати Статев* – ректор на УНСС и ръководител на катедра „Икономикс“, и *доц. д-р Елиза Стефанова* – заместник-ректор на СУ „Св. Кл. Охридски“.

В приветственото си слово *проф. Статев* подчерта, че форумът вече се превръща в традиция, а следващото му пето издание ще бъде посветено на 100-годишнината на Университета за национално и световно стопанство. Сътрудничеството на двете висши учебни заведения трябва да продължи да се обогатява и разширява, да се привличат млади учени и изследователи, институции като БАН, икономическите и техническите университети, а конференцията да се утвърди като авторитетен форум на българската икономическа наука.

Доц. д-р Елиза Стефанова поздрави катедра „Икономикс“ и участниците от името на ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ проф. д.ф.н. Атанас Герджиков и изрази удовлетворение от организирането на конференцията, която показва, че академичната общност е единно цяло. Тя изтъкна, че Софийският университет се учи от добрата практика на УНСС в организирането на такъв вид форуми и подкрепи идеята на проф. Статев повече млади хора да бъдат привлечени за участие, защото те ще дадат нови идеи за справяне със съвременните икономически предизвикателства.

В откриването и провеждането на научния форум и в тържественото заседание, посветено на юбилея на катедра „Икономикс“, се включиха много преподаватели от УНСС, Софийския университет, Стопанска академия – Свищов, Икономическия университет – Варна, Русенския университет, Пловдивския университет, Института за икономически изследвания на БАН, представители на правителствени и други научни институции.

Мястото, ролята и безспорния принос на катедра „Икономикс“ в преподаването и развитието на икономическата наука подчертаха в приветствията си *проф. д-р Валентин Гоев*, зам.-ректор по научноизследователската дейност на УНСС; *доц. д-р Теодор Седларски*, декан на Стопанския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“; *г-н Лъчезар Борисов*, зам.-министър на икономиката и възпитаник на катедра „Икономикс“, който връчи на проф. Стати Статев грамота на катедрата по случай нейната 70-годишнина от името на министъра на икономиката Емил Кара-

николов, също възпитаник на УНСС; *г-н Лазар Лазаров*, зам.-министър на труда и социалната политика, също възпитаник на катедрата, който представи поздравителен адрес от министъра на труда и социалната политика доц. д-р Бисер Петков, ръководител на катедра „Икономика на търговията“ в УНСС; *г-жа Диана Митева*, изпълнителен директор и член на Управителния съвет на Банка ДСК, възпитаник на катедрата, която отправи поздравления от името на председателя на Управителния съвет и главен изпълнителен директор на Банка ДСК Виолина Маринова, член на Съвета на настоятелите на УНСС; *г-н Станимир Каролев*, основател и изпълнителен директор на финансова компания „Карол“, възпитаник на катедрата, и др.

Поздравления към ръководството и преподавателския състав на катедра „Икономикс“ и участниците в конференцията поднесоха *проф. д-р Борислав Борисов*, ректор (2003-2011), почетен ректор (от 2012) и почетен професор на УНСС, възпитаник на катедрата; *проф. д-р Благой Колев*, почетен професор на УНСС, академичен омбудсман и възпитаник на катедрата; *проф. д-р Лалко Дулевски*, председател на Общото събрание на УНСС и ръководител на катедра „Човешки ресурси и социална защита“; *проф. д-р Маргарита Атанасова*, декан на Общикономическия факултет; *проф. д-р Зоя Младенова*, ръководител на катедра „Обща икономическа теория“ и директор на Научноизследователския институт на Икономическия университет – Варна, член на Акредитационния съвет на НАОА и възпитаник на катедрата; *доц. д-р Людмил Несторов*, ръководител на катедра „Обща теория на икономиката“ на Стопанската академия „Димитър Ценов“ – Свищов; *проф. д. ик.н. Дянко Минчев*, ръководител на катедра „Икономика“ на Русенския университет „Ангел Кънчев“ и възпитаник на катедра „Икономикс“; *проф. д-р Пламен Чипев* от катедра „Икономически науки“ на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, възпитаник на катедрата, и др.

На тържественото заседание и научния форум присъстваха известни учени и уважавани преподаватели към катедрата, които имат голям принос за развитието ѝ, като проф. д-р Иван Костов, проф. д. ик. н. Никола Великов, доц. д-р Марчо Марков, доц. д-р Трендафил Атанасов, преподаватели към катедрата в предишни години, представители на правителствени организации, декани и преподаватели от други катедри на УНСС, университети и научни институти от страната и чужбина, докторанти и студенти към катедрата.

С особено възлнение, почит и уважение *проф. Стати Статев* награди *проф. д-р Иван Костов*, ръководител на катедра „Икономикс“ (1980-1984), с почетния знак на ректора „за високи постижения в преподавателската и изследователската дейност и по случай неговата 90-годишнина“, както и с почетен плакет на катедрата по случай 70-годишнината от нейното основаване.

Проф. Статев награди с почетен плакет „за академична всеотдайност, за заслуги към катедра „Икономикс“ и по случай 70 години от нейното създаване“ *проф. д. ик. н. Лалю Радулов*, ръководител на катедрата (1976-1980) и ректор на УНСС (1990-1993); *проф. д. ик. н. Камен Миркович*, ръководител на катедрата (1988-2001) и ректор на УНСС (1993-2003); *проф. д-р Трайчо Спасов*, ръководител на катедрата (2001-2012); *доц. д-р Марчо Марков*, ръководител на катедрата (2012-2014); *проф. д-р Борислав Борисов* и *проф. д-р Благой Колев*.

Юбилейното честване на годишнината на катедрата и актуалната проблематика на конференцията привлякоха интереса на много преподаватели, научни работници, ветерани-политикономисти, докторанти, бивши и сегашни студенти от специалност „Макроикономика“ и „Икономика“. Седемдесет, колкото са годините на катедрата, беше броят на научните доклади на преподаватели, изследователи и докторанти от България, Сърбия, Германия, Белгия, Китай и Индия, представени в седем обособени тематични секции.

В контекста на юбилейното честване бяха организирани и проведени отделно *студентска научна конференция* по проблемите на икономическата политика, която е вече традиционна и създава възможност за научна изява на студентите в бакалавърска и магистърска степен предимно от специалностите към катедра „Икономикс“, както и *докторантска дискуссионна сесия*, в която се включиха докторанти от УНСС и Софийския университет.

Работата на конференцията обхвана заседания и научни дискусии в рамките на трите предварително обявени по-конкретни тематични направления на актуалните икономически предизвикателства, обвързани според организаторите с проблемите на развитието, благосъстоянието и интеграцията.

Проблеми на развитието на икономиката на България (първа секция)

В заседанието на първа секция, ръководено от *доц. д-р Вера Пиримова* (УНСС), вниманието на участниците с доклади и изказвания и проведените дискусии беше фокусирано върху съвкупност от важни аспекти, предизвикателства и проблеми в развитието на българската икономика през последните години.

В доклада си „Икономически активно население в България през периода 2007-2017 г. – образователна и възрастова структура“ *проф. д-р Маргарита Атанасова* (УНСС) разгледа промените в икономически активното население през първото десетилетие от членството на България в Европейския съюз и динамиката на работната сила в страната като част от Европейския пазар на труда. Тя сподели резултатите от свое проучване, които показват, че след 2007 г. броят на икономически активното население у нас намалява в контекста на нарастване на броя на работната сила в редица страни от ЕС и в общността като цяло. През периода настъпват структурни промени в икономически активното население в България, сред които се открояват нарастване на относителния дял на лицата с висше образование и поляризиране на образователната структура при младежките групи от населението и работната сила.

Интересен доклад „Структурни характеристики на икономическия растеж в България“, наситен с анализ на различни показатели и данни, резултат от нейно иконометрично изследване, представи *доц. д-р Стела Ралева* (УНСС). Тя анализира структурните характеристики на БВП и неговата динамика в България, които интерпретира от гледна точка на факторите и перспективите за реализиране на икономически растеж и оценяването на степента на структурна конвергенция на икономиката към Евроразона. При повечето структурни елементи на БВП се доказва сближаване с Евроразона, което е по-високо в сравнение с Румъния, но

се открояват и някои основни структурни проблеми, които възпрепятстват постигането на по-високи темпове на икономически растеж.

Доц. д-р Тодор Ялъмов (Софийски университет) изнесе доклад на тема „Български преки чуждестранни инвестиции в Европа: кой, къде и как?“. Той акцентира върху особеностите на изходящите, а не върху традиционно и по-често анализиранияте входящи потоци на чуждестранните инвестиции. Авторът очерта специфичния размерен и отраслов профил на осъществяваните от български фирми изходящи инвестиции и обобща група от страни от ЕС, към които те са преимуществено насочени.

На други важни проблеми, отнасящи се до „Стабилността на банковата система на България“, е посветен докладът на *доц. д-р Екатерина Сотирова* (УНСС). Тя систематизира прилаганите различни подходи при формирането на критериите за оценка на стабилността на банковата система на една страна и обобща, че част от показателите за тази оценка са търсенето на кредитен ресурс и динамиката на спестяванията в национални банки. Доц. Сотирова подчерта, че натрупаните средства от домакинствата в страната ни са предимно в български левове, а степента на доверие в българската валута е сравнително устойчива. Основен ползвател на кредитен ресурс у нас са фирмите, които получават 42.2% от всички заеми, следвани от домакинствата, чийто дял е 23.9%. Кредитният риск в системата е относително висок, нараства и лихвеният риск. Препоръчително за банките е да следват новите регулационни правила, въведени от ЕЦБ и БНБ.

Докладът на *доц. д-р Георги Пенчев* (УНСС) „Разходите за отбрана и бюджетът в България и в ЕС за периода 1995-2016 г.“ акцентира върху промените в разходите за отбрана като част от бюджета и във връзка с разходите за другите функции на държавно управление. Авторът анализира промените като посока и взаимодействие, като използва сравнения със страните-членки на ЕС. Резултатите показват, че за качествено управление на очакваното значително увеличение на разходите за отбрана до 2024 г. е необходима и съществена промяна на съществуващата система за управление на отбраната.

В доклада „Конвергенция в структурата на външната търговия – теоретични подходи и приложни модели“ *доц. д-р Вера Пиримова* (УНСС) систематизира съвкупност от теоретични подходи за анализ на конвергенцията на външната търговия и структурните ѝ компоненти. Авторът обобща особеностите и спецификата в прилаганите методи и основни показатели, които се застъпват в по-ранните (през първите години след въвеждане на еврото през 1999 г.) и в по-новите изследвания на конвергенцията. Доц. Пиримова класифицира три групи приложни модели и емпирични изследвания на конвергенцията в структурата на външната търговия. На базата на интерпретиране и анализ на модели, спадащи към обособените три групи, се разкриват и доказват алтернативният характер, специфичните аналитични възможности и приложимостта на разгледаните модели.

В по-различни аспекти интерпретира проблемите на конвергенцията *гл. ас. д-р Димитър Дамянов* (УНСС) в доклада си „Конвергенцията на производствените структури на икономиките от ЕС – какво знаем досега?“. Авторът подчерта, че структурната конвергенция в рамките на ЕС се смята за важно необходимо условие за ефективното функциониране на Икономическия и паричен

съюз и представи съкратен анализ на съществуващата теоретична и емпирична литература по темата. Гл. ас Дамянов идентифицира голямо многообразие от фактори, оказващи влияние върху конвергенцията, в съответствие с което в емпиричната литература се откриват противоречиви оценки относно досегашния напредък на страните от ЕС по процеса.

Докладът на ас. д-р Аника Петкова (УНСС) постави фокус върху темата „Влияние на вътрешните инвестиции и потреблението на домакинствата върху зависимостта „преки чуждестранни инвестиции – икономически растеж“ в България“. Изследването е извършено с прилагане на методи и средства на дескриптивния и на иконометричния анализ. Резултатите от него доказват, че ПЧИ съвместно с вътрешните инвестиции и потреблението на домакинствата оказват дългосрочно влияние върху темпа на прираст на brutния вътрешен продукт в България за периода 1999-2015 г.

Представените в докладите важни теоретични аспекти и реално проявяващи се проблеми в развитието на българската икономика, особено приложените сравнения с други страни от ЕС, заинтригуваха участниците, провокираха въпроси към авторите и предизвикаха оживени дискусии. В докладите и обсъжданията бяха застъпени алтернативни позиции и бяха изразени аргументирани становища, които допринесоха за обогатяване на съществуващите теоретични концепции и на познанията за постиженията и откритите проблеми в икономическото развитие на нашата страна.

Устойчиво развитие, макроикономическа политика и конкурентоспособност (втора секция)

Във втора секция, заседанието на която беше ръководено от *доц. д-р Ваня Иванова (УНСС)*, участниците въведоха като водещи отправни пунктове на разискванията различни направления и спецификата на устойчивото развитие и връзката му с конкурентоспособността на икономиката.

Начало на обсъжданията постави уводният доклад на *доц. д-р Ваня Иванова (УНСС)* „Кръговата икономика в България – перспективи и предизвикателства“. Основна цел на автора е да очертае потенциала и перспективите за развитие на кръговата икономика в България, като същевременно докаже необходимостта от адекватни мерки на публичните власти за насърчаване на подобна промяна. Доц. Иванова се позова на резултатите от първично проучване за нагласите на българските работодатели за провеждане на корпоративна политика, свързана с принципите на устойчивото развитие, направено сред 200 предприятия, при използване на статистически, социологически и аналитични методи. Според нея анализът доказва наличие на неизползвани възможности, свързани не просто с по-ефективно използване на ресурсите както в частния, така и в публичния сектор, но и с подценяване на значимостта на проблема.

В по-различни, но също интересни и важни ракурси съсредоточиха анализите си *доц. д-р Банчо Банов* и *доц. д-р Радостина Бакърджиева*. Докладът на *доц. д-р Банчо Банов (Софийски университет)* е посветен на темата „Увеличеният данък върху старите автомобили в България – ефективност срещу справедливост“,

а докладът на *доц. д-р Радостина Бакърджиева* (ИИИ при БАН) „Нефинансовата отчетност – ключов инструмент за разкриване на социалната отговорност на компаниите“ фокусира вниманието върху теоретичните основи на по-специфичен аспект в рамките на възприетата европейска концепция за корпоративната социална отговорност.

В доклада си *гл. ас. д-р Щерьо Ножаров* (УНСС) разкри редица особености на „Хибридният заплах като екзогенен икономически шок“. С избрания фокус той си поставя за задача да обогати теорията за екзогенните икономически шокове и техните разновидности, да въведе други аспекти в аргументирането на флукуациите на бизнес цикъла, които все още нямат категорично обяснение. Основните си доводи и изводи относно ролята на хибридният заплах за икономиката и динамиката на БВП авторът обобщава на основата на резултатите от извършен регресионен анализ.

Докладът на *гл. ас. д-р Петкан Илиев* (УНСС) „Данъчно облагане и финансиране на църковните дейности“ представи накратко типологията на взаимоотношенията „църква - държава“, които се изразяват в прилагане на два принципни подхода по отношение на религиозните дейности. Това до голяма степен рефлектира върху начините за финансиране на дейността на религиозните институции – чрез т. нар. църковен данък (каквато е европейската практика) или чрез предоставяне на данъчни преференции/облекчения (американската практика), което се откроява като предмет на анализ в доклада.

В доклада си „Подход за координиране на макроикономическата политика за осигуряване на устойчиво икономическо развитие в България в условията на паричен съвет“ *гл. ас. д-р Димитър Златинов* (Софийски университет) изложи емпирични резултати от тестване на оригинален подход за анализиране на взаимодействията между фискалната и паричната политика в България през 2009-2016 г. На тяхна основа е обоснован изводът, че паричната политика в България е насочена по-скоро към запазване на стабилността на валутния режим, отколкото към стимулиране на реалната икономика, а правителството трябва да намери деликатния баланс между тези две цели.

Ас. д-р Иван Божикин (УНСС) разгледа от теоретична гледна точка „Екосистеми за социално предприемачество: систематичен преглед на литературата“. Авторът интерпретира подходите на изследване на екосистемите за социално предприемачество, приложени в 20-те най-цитирани статии по тези проблеми от последните години. Открити са основни типове екосистеми за социално предприемачество и социалните проблеми, решавани с тях, ключовите участници в екосистемите и важни фактори, спомагащи за развитието на екосистемите за социално предприемачество.

Основна цел на доклада на *проф. д-р Йордан Василев* и *ас. Елица Петкова* (Стопанска академия – Свищов) „Информационното общество и глобализацията“ е да се разкрият особеностите на формирането на информационното общество и връзката му с процеса на глобализация. Авторите наблюдават на водещото значение на новите технологии за социално-икономическото развитие на страните и очертават по-съществените положителни и отрицателни ефекти от глобализацията.

По представените доклади бяха направени много допълнителни изказвания и обсъждания, фокусирани върху обхванатите в тях и още много други проблеми на устойчивото развитие и макроикономическата политика.

Благосъстояние, доходи, пазар на труда (трета секция)

В заседанието на секцията, ръководено от *доц. д-р Мария Марикина* (УНСС), се проведе обсъждане по проблеми на благосъстоянието, разпределението на доходите и банковите депозити на населението, здравния статус и раждаемостта, конвергенцията и промените на пазара на труда в новите условия.

В доклада си „Връзката между функционално и персонално разпределение на дохода“ *доц. д-р Христо Мавров* (Икономически университет – Варна) акцентира отначало в исторически контекст върху еволюцията в разбиранията за значението на разпределението на дохода за икономическото развитие и причините за подценяването на този проблем от икономическата наука. На основата на регресионен анализ за десет страни от ОИСР е установено наличие на силна корелационна зависимост между функционалното и персоналното разпределение на дохода. В заключение *доц. Мавров* подчерта, че теоретичното обосноваване и моделиране на тази взаимовръзка е една от предстоящите задачи на икономическата теория.

Докладът на *доц. д-р Мария Марикина* (УНСС) се съсредоточи върху въпроса „Брутен вътрешен продукт или брутно национално щастие – коя е по-добрата алтернатива за измерване на икономиката?“. Авторът отстоява тезата, че брутно национално щастие (БНЩ) е по-подходящ индикатор за измерване на резултатите от националните икономики, който позволява да се избегнат някои от ограниченията и несъвършенствата на показателя БВП, да се постигне баланс между материалното благосъстояние, духовните, емоционалните и културните нужди на индивидите и обществото. Препоръчвайки прилагането на БНЩ в ролята на алтернативен показател, *доц. Марикина* наблегна върху представянето на БВП и БНЩ в тяхната същност и върху отчитането на предимствата и недостатъците в използването им като основни измерители на икономиката.

Гл. ас. д-р Петър Пешев (УНСС) представи доклада „Моделиране на разпределението на банковите депозити на домакинствата в България“. Основната задача на автора е създаването на иконометричен модел за изследване на неравенството в разпределението на депозитите на домакинствата, което е индикативно за неравенството във финансовото богатство. Получените резултати от този модел дават основания за извода, че традиционно неравенството в разпределението на богатството е поне един път по-голямо от това в разпределението на доходите, като депозитното богатство в България не прави изключение. Според *д-р Пешев* финансовото неравенство в страната през периода 2005-2017 г. е подвластно на промените в редица макроикономически променливи, които могат да имат различно влияние в краткосрочен и дългосрочен период.

Гл. ас. д-р Александър Косулиев (Русенски университет) представи резултати от свое изследване на „Влиянието на дохода и стопанския цикъл върху раждаемостта в България, 2000-2016 г.“. Извършеният анализ потвърждава тезата, че доходът и стопанският цикъл оказват влияние върху раждаемостта в България.

Независимо от първоначалното равнище на дохода раждаемостта спада по време на криза и се увеличава, когато икономиката се възстановява, но според автора в дългосрочен план повишаването на доходите вероятно няма да доведе до по-висока раждаемост. Вместо това той предполага, че може да се очаква промяна в структурата на раждаемостта по възрастови групи.

Структурната конвергенция на пазара на труда като важно направление на осъществяването на цялостен конвергентен процес в ЕС разгледа от теоретична гледна точка *гл. ас. д-р Кристина Стефанова* (УНСС) в доклада си „Теоретични основи на анализа на структурната конвергенция на пазара на труда в ЕС“. Като интерпретира различни теоретични схващания, тя обобщава сходства и различия между понятията „структурна конвергенция“, „промяна“ и „трансформация“. По отношение на структурната конвергенция на пазара на труда д-р Стефанова систематизира прилаганата съвкупност от индикатори, които описват състоянието на пазара на труда в отделните сектори на икономиката, отнасяйки към тях „заетост“, „производителност на труда“, „доходи от труд“ или „разходи за заплащане на труда“.

Ас. д-р Сабрина Калинкова (УНСС) изнесе доклад „Работната сила в условията на дигиталната икономика – състояние, тенденции, предизвикателства и перспективи“, в който са очертани състоянието на работната сила в икономиката на България и възможните посоки на нейното развитие, породени от все по-силното въздействие на дигитализацията. Представените изводи са основани на дескриптивен анализ на измененията в разпределението на наетите лица по икономически сектори, както и в образователната и възрастовата структура на заетите у нас.

В доклада си „Здравен статус и обществено благосъстояние в България (2007-2017 г.)“ *д-р Милена Владимирова* (Национален център по обществено здраве и анализи) направи оценка на въздействието на различни фактори върху здравето на населението, което се проявява с различна сила. Според нея здравният статус трябва да се тълкува като един от индикаторите на благосъстоянието, чиито параметри през последните десет години (2007-2017) са специфични за българското население. Авторът доказва решаващото значение на здравеопазването за намаляване на бедността и повишаване на благосъстоянието, както и за икономическото и социалното развитие.

Докладът на *докторант Георги Мичев* (УНСС) се съсредоточи върху „Влиянието на киберикономиката върху пазара на труда“. Обосновано е, че навлизаната киберикономика изостря тенденцията към загуба на работни места, макар към момента основно влияние да имат социално-икономически фактори. Като се отчете, че киберикономиката набира сила и ефектите ѝ стават все по-големи, тя ще заема все по-ключова роля в тенденциите на пазара на труда след 2020 г. Вследствие от навлизането на новите дигитални технологии ще бъдат застрашени работните позиции на нископлатените заети, което ще стимулира поляризация в доходите и богатствата в глобален мащаб.

Поставените на разискване социални проблеми станаха основа за широка и интересна дискусия, чийто фокус беше предимно върху проявленията и възможностите за по-трайно разрешаване или за ограничаването им в България.

Нови аспекти и измерения на икономическата интеграция (четвърта секция)

В заседанието на секцията, ръководено от доц. д-р *Лилия Йотова* (УНСС), бяха открити съществени проблеми и актуални тенденции в развитието на интеграцията и икономиката на европейските страни като трето тематично направление на икономическите предизвикателства.

Началото на дискусиите беше поставено с доклада на проф. д.с.н. *Георги Найденов* (УНСС) „Либералният“ американски капитализъм и нарастване на противоречията между САЩ и Европа“. Авторът изрази свое специфично виждане в подкрепа на тезата на Нейоми Клайн, че капитализмът в САЩ е „капитализъм на бедствията“, посочвайки негови черти, които го характеризират като особен вид корпоративен държавен капитализъм. На тази основа според проф. Найденов се задълбочават противоречията между САЩ и Европа, което може да доведе до рискове за световната икономика, вкл. и за България.

В доклада си „Приносът на „новите“ държави-членки на ЕС за неговия съвременен облик“ доц. д-р *Емилия Георгиева* (УНСС) анализира преди всичко основните макроикономически проблеми и предизвикателства пред техните икономики през периода 2008-2017 г. Специално място е отделено и на други важни моменти от европейската интеграция, чрез които ЕС успява да се превърне в многопластова, динамична и интригуваща общност.

„Макроикономически аспекти на структурното сближаване при разходните компоненти на БВП“ е заглавието на доклада на гл. ас. д-р *Николай Величков* (УНСС). В него авторът подчерта, че разходната структура на БВП има множество макроикономически проекции. Ето защо постигането на конвергенция в разходните компоненти на БВП за страните от Евророната е необходимо условие за сближаване на основните характеристики на техните икономики. Това сближаване се отнася преди всичко до факторната предпоставеност на растежа и протичането на бизнес цикъла, което е важно условие за ефективното функциониране на Икономическия и паричен съюз на ЕС.

Гл. ас. д-р *Моника Моралийска* (УНСС) запозна аудиторията с доклада си „Изграждането на Социален съюз в Европейския съюз като условие за неговото устойчиво развитие“. Тя акцентира върху това, че социалната програма на ЕС се променя и развива, макар и бавно, но различията между държавите-членки по отношение на бедността, социалното изключване, безработицата и др. остават сред основните дестабилизиращи фактори в Съюза, а Европейският стълб на социалните права е само първата стъпка за преодоляването им. Социалната програма на ЕС за XXI век трябва да включи и нови въпроси, например въздействието на дигитализацията върху труда. Това води до концепцията за Социален съюз, чието изграждане се превръща в ключов фактор за запазване и задълбочаване на европейската интеграция.

В доклада на гл. ас. д-р *Енцислав Харманджиев* (УНСС) „Възможната (необходимата) икономическа политика“ са анализирани противоречия и дилеми в икономическата политика. Основно място е отделено на тезата за необходимост от преход от преразпределителните процеси на национално богатство и собственост, формиращи неравновесно общество, към разрешаване и недопускане на антагани-

зъм в противоречията. Авторът предлага пренасочване на фокуса на политиката в България върху социалните аспекти на равновесието на човешките отношения, както и форми за стабилизиране и развитие на триадата личност – корпорация – общество (държава).

Хон. ас. д-р Боян Иванчев (УНСС) изнесе доклад, озаглавен „Теория за постпарите: функцията на стойността в условията на постпари“. В доклада си „Щастие на работното място и корпоративни стратегии за благополучие“ *докторант Деница Андонова (Софийски университет)* проследява нагласите към щастието на работното място, различни подходи при разглеждане и измерване на щастието в работна среда, вкл. ползите за организацията от промотиране на щастието като част от корпоративни стратегии за благополучие. Въз основа на проучвания в организации в България са очертани тенденции и практики, свързани с корпоративните стратегии за благополучие, като възможност за повишаване на благосъстоянието на служителите и ефективността на организациите.

В доклада „Теоретични аспекти на сливанията и поглъщанията в банковия сектор: общи подходи и методологични аспекти на примера на синергичната теория“ *докторант Румен Ангелов (УНСС)* се позова на засилващите се през последните десетилетия процеси на концентрация и централизация на капитала в банковия сектор. Сливанията и придобиванията като основна форма на проявление на този процес, от една страна, са отражение на засилената конкуренция на пазара на банкови продукти и услуги за контрол, а от друга – важен фактор за формирането на новата структура на банковия сектор. В доклада е представен преглед на теоретичните аспекти на сливанията и поглъщанията в банковия сектор, вкл. ефектите, възникващи при този процес, изложени в теорията за синергията.

В резултат от обсъжданията участниците синтезираха няколко обобщени извода, отнасящи се до икономическата теория, практика и политика, и направиха оценка на някои основни предизвикателства пред българската икономика в контекста на интеграцията на страните от ЕС.

Други предизвикателства за фирмите и икономиката на България и ЕС (пета секция)

В заседанието на секцията, ръководено от *проф. д. ик. н. Георги Чобанов и проф. д-р Георги Менгов (Софийски университет)*, в представените на английски език доклади бяха разисквани интересни и едновременно с това най-актуални теми, свързани с фирмите и икономиката на България и ЕС.

В уводния доклад „Challenges to Small Farmers' Networking and Cooperation in East European Countries“ *проф. д. ик. н. Желю Владимиров (Софийски университет)* анализира предизвикателствата за създаване на мрежи и сътрудничество между малките фермери в източноевропейските страни.

Важни проблеми и предизвикателства, отнасящи се до съвременния път на коприната, вкл. определяне на стойността на времето за пътуване, очерта в доклада си „Modern Silk Road: Travel Time Value“ *проф. Георги Чобанов*. Върху сходни въпроси, но с по-различни акценти, засягащи и ефектите за Сърбия и ЕС, е съсредоточен докладът на *проф. д-р Йелена Дамянович (Училище за икономика, Нови Сад, Сърбия)* „Serbia, New Silk Road and the European Union“.

В доклада си „Searching for Collective Economic Behavior in Stock Prices Data“ проф. д-р Георги Мензов и Илиян Ненов (SAP Labs Bulgaria) акцентират върху търсенето на колективно икономическо поведение в данни за борсовите цени. Авторите представят свой специфичен подход за анализ на един борсов търгуем актив посредством невронномрежов модел. Изводът, до който достигат, е, че първоначалните им резултати за ценовата прогностична грешка са обнадеждаващи в сравнение със статистическите модели.

Доц. д-р Теодор Седларски (Софийски университет) насочи вниманието към друг интересен научен проблем от областта на икономикса на социалния статус, на който се спря в доклада „Economics of Social Status: Winner-Take-All Markets, Inequality and Sustainability of the Socioeconomic Order“.

В доклада „The ECB – a Lender of the Last Resort?“ д-р Уве Староске (Университет за приложни науки, Бремен, Германия) анализира ролята на Европейската централна банка като кредитор от последна инстанция, наблягайки върху необходимостта от регулаторна рамка, която да позволява на банката да изпълнява тази функция. Авторът разглежда в исторически план функциите на ЕЦБ, подчертавайки ролята на институцията в приспособяването на икономиките към промените в условията на световната икономическа криза.

Върху сходството между решенията за парите и човешкия живот и ефекта на рамкиране, при който различните представяния на един и същ проблем водят до предвидимо различни избори, насочи вниманието гл. ас. д-р Николай Рачев (Софийски университет) в доклада „Are Decisions about Money and about Human Lives alike? Evidence from Bulgarian Students“. На основата на анализ на данни за българските студенти от периода 2011-2017 г. авторът достига до извода, че ефектът е повторен за паричния проблем, но не и за проблема с болестите (Asian Disease problem).

В своя доклад „Internet and Economic Growth in the Beginning of the XXI Century“ докторант Илия Атанасов (Софийски университет) обоснова тезата за положително влияние на достъпа до интернет върху дългосрочния икономически растеж. Авторът е тествал тази хипотеза върху извадка от 119 страни за периода 2000-2016 г. чрез прилагане на секционен анализ. Избраният период е изключително интересен, защото в него интернет и онлайн ресурсите стават масово достъпни, което позволява по-лесно учене, разпространяване на знания и повишаване на продуктивността.

В доклада си „Convergence Criteria for Joining the Economic and Monetary Union“ докторант Магдалена Влахова (Софийски университет) направи преглед на критериите за конвергенция за присъединяване към Икономическия и паричен съюз, включвайки и модел на множествена регресия, за да опише взаимодействието между тях. Изводът е, че критериите от Маастрихт са взаимно свързани и следователно е необходимо страните да изпълнят всички тях. От съществено значение е критерият за инфлацията и поради това трябва да се постави фокус върху него.

В проведените дискусии по изложените научни проблеми пролича интересът на участниците към ефектите върху икономиката от прилагането на интернет и новите информационно-комуникационни технологии (ИКТ), както и към определени

социални ефекти. Бяха обсъдени и ролята на Европейската централна банка и на конвергентните критерии в контекста на настоящето и бъдещето на ЕС и интеграционните процеси.

Ефекти от дигитализацията и използването на информационно-комуникационните технологии (шеста секция)

В заседанието на тази секция, ръководено от доц. д-р *Екатерина Сотирова* (УНСС), бяха включени доклади и дискусии на английски език, посветени предимно на предизвиканите промени и ефекти от дигитализацията и използването на нови ИКТ.

В първия доклад „Finance Sector Digitalization“ доц. д-р *Красимира Швертнер* и *Цветелина Илиева* (Софийски университет) насочиха вниманието към дигитализацията на финансовия сектор и по-конкретно към промяната в цифровото преобразуване в банковото дело и застраховането. Авторите достигат до извода, че инструменти като изкуствения интелект, машинно обучение и блокчейн технологиите революционизират финансовите операции. Новите технологии в областта на изкуствения интелект и машинното обучение осигуряват надеждна цифрова идентификация на клиента, предлагайки правилното решение в реално време и естествено езиково взаимодействие във финансовия сектор.

Актуален проблем, свързан със спектъра на вълновата мощност на инерционните печалби на Нюйоркската фондова борса, е засегнат в доклада на доц. д-р *Боряна Богданова* и ас. *Божидар Недев* (Софийски университет) „Wavelet power spectrum of momentum profits on the NYSE“.

Интересен анализ представи в своя доклад „Foreign Investment and Aggregate Concentration: Evidence from Southeast Europe“ гл. ас. д-р *Александър Тодоров* (Икономически университет – Варна). Авторът привежда емпирични доказателства за проявление на закономерности относно връзката между преките чуждестранни инвестиции и общата икономическа концентрация в десет страни от Югоизточна Европа. Резултатите от проучването показват, че общата концентрация на изследваните страни варира значително. По-високите нива на чуждестранни инвестиции са положително свързани с по-високите стойности на коефициента на Джини.

В доклада си „Automatic Budget Stabilization in the EU during 2007-2017“ ас. д-р *Игнат Игнатов* (ПУ „Паисий Хилендарски“) разгледа вградените бюджетни стабилизатори в ЕС през 2007-2017 г., представи количествени оценки на различните възможности за автоматично стабилизиране на бюджета между страните от ЕС за периода 2007-2017 г. На тази база авторът установи различия между страните и обобщи няколко причини за тях, в т.ч. доминиращото влияние на косвените в сравнение с преките данъци в структурата на бюджета, вида на данъчното облагане на дохода и максималната пределна данъчна ставка. В заключение фискалната дисциплина е определена като необходимо условие за свободно функциониране на бюджетните стабилизатори.

Докторант Неда Мужо (УНСС, Vrije Universiteit Brussel) представи интересен доклад „Governance Mechanismes to Realize the Competitive Advantage of Renewable Energy“ (механизмите за управление, насочени към реализиране на конкурентни предимства в сферата на възобновяемата енергия).

В доклада си „Factors Determining the Consumer Demand for Cloud Services“ докторант *Слави Славчев* (Софийски университет) насочи вниманието към факторите, определящи потребителското търсене на облачни услуги в България, като се фокусира по-конкретно върху търсенето на такива услуги за събиране на данни. Авторът изложи методологията на мащабно проучване, което ще отговори на поставените актуални въпроси.

В доклада си „Improved Quality of the Delivered IT Services Based on Human Capital Development“ докторант *Жасмина Мишева* (Софийски университет) се фокусира върху въпросите за подобряване на качеството на предоставяните IT услуги въз основа на развитието на човешкия капитал. Авторът посочи необходимостта от идентифициране на значимите фактори, които влияят върху развитието на човешкия капитал в IT организациите, и изтъкна значението на човешкия капитал за предоставянето на качествени IT услуги и за създаването на добавена стойност за клиентите.

Докладът на докторант *Благовест Цветков* (УНСС) „Country Risk Indicators in the Context of Anti-Money Laundering Measures“ разгледа много интересен проблем, свързан с индикаторите за риск на държавите в контекста на мерките против пране на пари. Главният акцент е върху оценката на нивото на риска в страната, с която клиентът е свързан. Авторът представи набор от правила и разпоредби и идентифицира ключови елементи на страновия риск като естеството на бизнеса, източника на средства и богатството и правилното оповестяване на финансовата информация. Основните компоненти на страновия риск са комбинирани по определен начин и е построен кохерентен краен рейтинг, който оценява всяка държава.

Докторант *Александра Мирчевска* (Софийски университет) насочи вниманието към актуалния проблем за дигиталния разрыв и управление, като се съсредоточи върху новия подход на институционалния икономикс към икономическото влияние на блокчейн технологиите.

В представените доклади авторите поставиха ясно очертани акценти върху широка палитра от особености и ефекти от дигитализацията и прилагането на нови информационно-комуникационни технологии, които създават и ще продължат да открояват важни предизвикателства за българската и европейската икономика и в близко бъдеще.

Други микро- и макроикономически предизвикателства (седма секция)

В рамките на проведеното заседание на тази секция, ръководено от доц. д-р *Ивайло Беев* (УНСС), бяха представени доклади, свързани с разностранни аспекти на икономически предизвикателства с микро- или макронасоченост.

В съвместния си доклад „МСФО 15 като предизвикателство пред обучението по счетоводство във ВУЗ“ доц. д-р *Елеонора Станчева-Тодорова* и доц. д-р *Илияна Анкова* (Софийски университет) извеждат и анализират проблеми на преподаването на МСФО 15 и очертават насоки за интегриране на новия стандарт в учебните планове и учебното съдържание на счетоводните дисциплини. По примера на Стопанския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“ те предлагат конкретен подход на надграждане на счетоводните знания в процеса на обучение, адаптиран

към спецификата на програмата (бакалавърска или магистърска) и нейния характер (специализирана или неспециализирана).

В доклада си „Новият стандарт в застраховането – предизвикателства пред бизнеса“ *доц. д-р Надя Велинова – Соколова* (Софийски университет) се фокусира върху приетия през 2017 г. нов МСФО 17. Тя анализира предлаганите модели за оценка на застрахователните, презастрахователните договори и портфейли, очертавайки очакваните предизвикателства и проблеми, с които ще се сблъска застрахователните дружества при практическото прилагане на МСФО 17.

Докладът на *доц. д-р Ивайло Беев* и *докторант Иван Тодоров* (УНСС) „Функция на фискалната реакция в България: емпирична оценка“ представя систематичната реакция на фискалната политика спрямо развитието на държавния дълг. На базата на изведена от тях теоретична основа и след извършено иконометрично изследване авторите обобщават, че получените стойности на съотношението консолидиран държавен дълг към БВП в България са близо до 55-60%. Според тях това е приемлива своеобразна граница, до която дългът може да се смята за устойчив. Същевременно са очертани позитивни и негативни сценарии, при които могат да се проявят и определени рискове за дълговата динамика в краткосрочен и дългосрочен период.

В доклада на *гл. ас. д-р Мария Иванова* (Нов български университет) „Работодателската марка – рекламен трик или професионална стратегия за привличане на таланти“ е доказана необходимостта от изграждане на успешна работодателска марка, като е проучен нейният ефект върху привличането на таланти в турбулентен бизнес контекст и при недостиг на квалифицирани кадри. Направен е и исторически преглед на научни схващания и сравнителен анализ на добрите практики на избрани компании, ориентирани към разкриване на тенденциите в разбирането за работодателска марка.

В доклада „Съвременни лидерски модели. Трансформиращи ли са българските ръководители?“ *гл. ас. д-р Ия Петкова – Гурбалова* (Софийски университет) дискутира доминиращия ръководен стил на българските мениджъри, като се позовава на разпространения модел за оценка на лидерските стилове “Full range leadership model”. Данните от проведено изследване показват, че българските мениджъри използват както трансформационни, така и транзакционни лидерски стилове. В заключение авторът обобщава, че резултатите чертаят насоки за развитие и предизвикателства пред съвременния успешен ръководител.

Гл. ас. д-р Тони Конджов (Софийски университет) представи доклада „Къщата ми е обявена за паметник на културата, но какво от това?“, синтезиращ икономическите проблеми за частните собственици на сгради, които имат статут на недвижима културна ценност. За тези собственици в България се предлага да регистрират сдружение с идеална цел, за да могат легитимно (чрез свои представители) да изразяват исканията си към държавата. Основното искане би трябвало да бъде създаване на фонд за покриване на част от разходите по поддръжката. Авторът препоръчва средствата за подпомагане да се предоставят чрез определени механизми от практиката на развитите страни.

Докладът на *гл. ас. д-р Милен Велушев* (Софийски университет) „Предизвикателството на Общностното законодателство в контекста на икономиката на

България“ е фокусиран върху една от възможните пречки пред постигането на догонващ икономически растеж. Авторът я свързва с неефективната местна правна система, с институционалната промяна, последвала неспазването на Директива 94/19/ЕС при затварянето на Корпоративна и търговска банка АД. Разгледаните статистически данни за България и Румъния демонстрират разлика в икономическото представяне, появила се според автора заради въведената институционална промяна.

В доклада си „Финансовата интеграция: причина за икономическа синхронизация или дивергенция“ докторант *Илия Куцаров* (УНСС) разглежда различни механизми, свързани с идентифициране на посоката на зависимостта между финансовата интеграция и синхронизацията на бизнес цикъла. Той застъпи идеята, че промените в търсенето на капитал водят до дивергенция, докато шоковете в интегрираната финансова система причиняват синхронизация в темповете на икономическия растеж. На базата на това разграничение авторът извежда показатели, които определят тенденцията към синхронизация или дивергенция на бизнес цикъла.

В рамките на проведената научна конференция участниците с доклади и изказвания интерпретираха и систематизираха научни подходи и концепции, изразиха и аргументираха убедително свои схващания, подложиха на теоретичен, дескриптивен и иконометричен анализ и оценка редица конкретни направления на най-актуалните предизвикателства пред икономиката на България и Европейския съюз. На тази база те конструираха и отправиха добре обосновани предложения и препоръки към макроикономическата политика за по-трайно стабилизиране на развитието на българската икономика, посрещане на новите предизвикателства за заетостта и повишаване на благосъстоянието, последващо задълбочаване на участието на страната ни в интеграционните процеси, засилване на очертаната тенденция на по-голямо сближаване и постигане на реална конвергенция с другите държави от ЕС.

Доц. д-р Вера Пиримова,
гл. ас. д-р Кристина Стефанова